

Safer Internet Day 2015 #nätrespekt:

Talmanus till förslag lektion o samtalsguide – unga o vuxna

Bild 1:

Hej och välkommen till det här diskussionsunderlaget.

Många av de problem som kan dyka upp när det kommer till internetanvändning, konflikter, mobbning och kränkningar – är sådant som ni redan har verktyg att hantera och hanterar varje dag i skolan.

Vi vill avdramatisera föreställningarna kring nätet, och visa på de vanligaste användningsområdena; Information, kommunikation och socialt umgänge. Precis som överallt annars där människor möts kan det uppstå konflikter och svåra situationer. Vi tipsar om vart man kan vända sig vid kränkningar och hot på nätet.

De verkliga experterna på ungas nätvanor är – de unga själva. Hur vi väljer att bemöta varandra på nätet – det är allas vårt ansvar.

Bild 2:

När vi läser om internet i media är det ofta fokus på det negativa.

Ungdomar som råkar illa ut, vuxna som utnyttjar barn och unga. Nakenbilder som får spridning. Nätmobbning.

Men nätet är ju så mycket mer än det. Framför allt är nätet ett ställe där vi håller kontakten med vänner och bekanta. Där vi spelar spel, byter musik eller bilder. Det kan också vara ett ställe där vi möter kärleken.

Oftast är internet en positiv plats, men ibland blir det en negativ. Då kan det handla om kränkningar och mobbning, sexuella trakasserier och hot om våld.

Det är viktigt att vi inte skuldbelägger den som har utsatts. Skulden ska läggas där den hör hemma. Det innebär att inte mena/tycka att den som blivit utsatt ska skylla sig själv. Det finns de som menar att du får skylla dig själv om du visar dig naken för din partner i webcam, om du blir våldtagen när du följer med en främmande person hem, haft många sexuella partners eller utmanande kläder.

Skulden måste alltid ligga på förövaren. Den som betett sig illa. Den som spridit bilder, kränkt någon eller begått ett sexuellt övergrepp.

Bild 3:

Skriv på blädderblock eller tavla, två kolumner. Vad gör vuxna på nätet? Vad gör unga? Gör vi samma saker? Vad är bra eller dåligt?

Tycker unga och vuxna att samma aktiviteter är intressanta, eller att vissa är slöseri med tid eller dåliga?

Många vill ha "likes" på sina bilder, andra tycker att det är ytligt och dåligt. Måste det vara så svartvitt?

Det är intressant att uppmärksamma attitydskillnader

Bild 4:

Ibland låter det som att allt var bättre innan nätet. Människor brydde sig om varandra mer, vi var mer sanna mot oss själva och det var mindre mobbning och kränkningar. Vi var mindre egoistiska och sökte inte lika mycket uppmärksamhet?

Var det verkligen så?

Vi använder ofta internet för att umgås, söka information och dela med oss av våra upplevelser. Det är inget nytt. Hur gjorde vi förr när vi ville dela med oss av semesterbilder eller bilder på nya husdjur? Hur kommunicerade vi med släktingar som bodde i en annan stad?

Det kan t.ex. vara

- Framkalla semesterbilder, vänta en vecka innan man kunde hämta dem, samla vännerna i soffan och titta på bilderna. Ibland hade filmen blivit förstörd och då blev det inga bilder.
- Skriva brev till en brevvän och vänta i några veckor på svar
- Ringa samtal till andra länder, vilket kunde bli väldigt dyrt
- Gå till en bank mellan kl 10-15 och betala räkningarna

Det är lätt att fastna i ett tänk kring hur farligt och svårt internet är, när det faktiskt har gett oss stora möjligheter att ha kontakt med vänner, släkt och andra både snabbt och enkelt. Och nog mobbades det även förr, på skolgården, på vägen hem från skolan, i matsalen osv. Och då var det kanske inte ens någon som såg. På nätet syns mobbningen.

Bild 5:

Många gånger är vi elakare när vi vet att vi kan komma undan med det. Det kan handla om att sitta bakom en datorskärm och skriva, ibland behöver vi inte ens vara anonyma, tonen blir hårdare ändå.

Det här är inget som är unikt för nätet. I alla sammanhang där vi upplever ett avstånd mellan varandra beter vi oss ibland sämre. Det kan handla om att vi skriker på andra trafikanter när vi sitter i

bilen och upplever att de betar sig fel. Det kan handla om att skrika åt eller spotta på uniformerad personal, eller bete oss illa mot servicepersonal på restauranger och hotell. Bilrutan och uniformen skapar ett avstånd som gör det lättare att bete sig illa. Det känns inte som att det är en människa bakom.

Förr kanske möjligheten var att skriva en insändare till lokalpressen om vi var arga och frustrerade. Idag kan vi låta den ilskan flöda i forum och kommentarstrådar. Det är lätt att tänka att alla gör så, och ingen kommer att bry sig om vad jag skriver.

Bild 6:

Internet är alltså ett verktyg som möjliggör snabb och effektiv spridning av information. På samma sätt som det är viktigt att ha koll på vad man får eller inte får göra **utanför** nätet, är det viktigt att ha koll på vad man får och inte får göra **på** nätet.

Du behöver inte kunna alla lagar och regler utantill. Det viktiga är att veta att det finns skydd mot kränkningar på nätet, precis som mot kränkningar utanför nätet.

De flesta av de lagar som kan komma i fråga ser du här.

När vi hör ordet barnpornografi tänker vi ofta på pedofilnätverk och vuxna som tittar på små barn i sexuella situationer. Så behöver det inte vara. Om du sprider en bild där en person under 18 år är i en sexuell situation, så är det barnpornografibrott. Oavsett hur gammal du själv är.

De här lagarna finns eftersom det är förbjudet att bete sig hur som helst, på nätet och utanför.

<http://juridikinstitutet.se/> har information och stöd för den som blivit utsatt på nätet.

Bild 7:

- **Lyssna och står kvar**

Lyssna på vad den unga har att säga. Döm inte, prata inte om att "hämnas" på den som gjort nåt. Lyssna på barnets historia och be dem visa dig när de känner sig redo att göra det.

- **Samla bevis:**

Hjälp barnet att samla bevis, detta genom att exempelvis ta en skärmdump på sidan. Om det finns mejl eller sms, skicka dessa vidare till en annan mejladress. Om ni är fler vuxna i närheten och om det är ok för barnet - låt ännu en vuxen titta på det som finns, för att det ska finnas fler vittnen om det går vidare till eventuella förhör och rättegång.

- **Anmäl till webbsidan**

På de allra flesta webbsidor finns det olika sätt att anmäla olämpligt innehåll. Kolla hur man gör det på just denna sajt och hjälp barnet att anmäla.

- **Polisanmäl**

Om det är upprepade och grova kränkningar skall man polisanmäla. Detta är viktigt av flera skäl. Dels för att polisen ska bli uppmärksam på just den aktuella kränkningen, men även för att det ofta

handlar om systematiska kränkningar av samma gärningsman och att det kan finnas flera offer. Den som utsätter andra på nätet gör det ofta mot flera, och om sajterna och polisen inte görs uppmärksam på detta är det svårt att stoppa. Det är helt enkelt viktigt att anmäla även för andras skull, inte bara sin egen.

Bild 8:

- För att det ska gå att föra talan mot den som utsatt dig krävs dels att det går att identifiera vem personen är, och dels att det finns tillräckliga bevis. S.k. "skärmdumpar" eller andra fotografier kan utgöra bra bevis och det är därför viktigt att du själv försöker göra skärmdumpar/fotografier som visar vad du råkat ut för. Allra bäst är om du också kan skriva ut skärmdumparna och få intygat av någon annan att de är äkta och stämmer överens med internetsidan, till exempel genom att personen signerar utskriften.
- En annan metod för att se till att det finns bra bevis är att du, efter att du skärmdumpat eller fotograferat den kränkande informationen, skickar en länk till sidan med kränkningen eller visar upp sidan för en vän eller någon annan, som sedan om det behövs kan intyga att den bild du tagit inte är ett montage.

Vad är en skärmdump? En skärmdump kan även kallas screenshot och är en digital bild som föreställer en skärmbild vid ett givet ögonblick. Hur du gör en skärmdump beror på vad du har för dator.

På en iPhone gör du en skärmdump genom att hålla inne den stora knappen under skärmen, samtidigt som du trycker en gång på den lilla knappen ovanpå telefonen ("avstängningsknappen")

På en HTC gör du en skärmdump genom att hålla ner avstängningsknappen och "hemknappen" samtidigt.

På en bärbar PC gör du en skärmdump genom att trycka ner FN-knappen och Prt sc (print screen) samtidigt. På Windows-datorer finns även ett skärmsklippverktyg under Tillbehör på programmenyn. Bra om man vill spara en del av skärmbilden.

På en Mac gör du en skärmdump genom att trycka ner Command-shift-3

Du kan naturligtvis googla på hur du ska göra eller läsa telefonens/datorns/surfplattans bruksanvisning.

Bild 9:

Det finns skydd.

Tanken är inte att du som förälder och vuxen ska kunna rabbla alla lagar och regler utantill för att på så sätt kunna hjälpa barn och unga som utsätts på nätet. Det viktiga är att veta att det finns skydd mot kränkningar på nätet, precis som mot kränkningar utanför nätet.

De flesta av de lagar som kan komma i fråga ser du här.

När vi hör ordet barnpornografi tänker vi ofta på pedofilnätverk och vuxna som tittar på små barn i sexuella situationer. Så behöver det inte vara. Om du sprider en bild där en person under 18 år är i en sexuell situation, så är det barnpornografibrott. Oavsett hur gammal du själv är.

De här lagarna finns eftersom det är förbjudet att bete sig hur som helst, på nätet och utanför.

Bild 10:

Vi vet egentligen att allt som står i tidningen inte är sant, ändå är det inte särskilt många som källgranskar nyhetsmedias rapportering varje morgon. Vi vet i ännu högre grad att allt som står på internet definitivt inte är sant, ändå sprids artiklar och information som helt saknar sanningshalt dagligen.

Hur kan det bli så?

En förklaring är att vi helt enkelt inte orkar kontrollera all information vi möter.

Som vuxen måste du föregå med gott exempel.

Ett tag cirkulerade det en bild på Facebook, föreställande fyra barn. Texten under bilden förklarade att dessa barn hade stulit en telefon och nu använde den för att ladda upp bilder till en Facebook-konto knutet till telefonen. Personen som lagt upp bilden vill nu ha hjälp att hitta barnen för att kunna straffa dem. Bilden fick stor spridning och många arga kommentarer.

Problemet var bara att bild och text var falska. Barnen hade ingenting med någon stulen telefon att göra.

De här bilderna och artiklarna är gjorda för att vi ska bli arga och vilja sprida budskapet vidare. Innan vi gör det kan det vara bra att ställa sig några frågor. Se följande bild.

Bild 11:

Några frågor vi kan ställa oss innan vi delar bilder och texter på sociala medier.

Vi söker gärna enkla svar, men vi måste börja engagera oss. Internet är här för att stanna, vare sig vi vill det eller inte. Vi måste kunna förhålla oss till att alla har "sändningstillstånd dygnet runt" på nätet. Vi måste själva vara kritiska och källgranska de påståenden vi möter.

Vad är ett rykte? Är det sant eller inte? Det är lätt att bli upprörd och arg över bilder och texter på Facebook eller Twitter.

Ingen rök utan eld? Det är då vi måste lyfta händerna från tangenterna, fundera och ifrågasätta.

Det är viktigt att samtala kring att olika avsändare har olika agendor. Det är till exempel stor skillnad på om ett budskap sprids av Socialdemokraterna eller Sverigedemokraterna. Olika politiska partier beskriver verkligheten på olika sätt. Gå inte in på vad som är "rätt" respektive "fel", utan tala istället om vikten att ifrågasätta det vi ser och läser, framför allt om det gör oss arga.

När vi delar kränkande inlägg, bilder eller filmer blir vi automatiskt delaktiga i kränkningen.

Bild 12:

Det är viktigt att vi vuxna föregår med gott exempel när det kommer till ryktesspridning. Vi kan inte kräva att våra ungdomar ska vara källkritiska och selektiva när det kommer till spridning av bilder och rykten, om vi samtidigt ägnar oss åt just det.

Det är samma mekanism som får tusentals ungdomar att följa ett konto på Instagram som ägnar sig åt att peka ut unga tjejer och killar som horor.

Vi måste lära oss att stanna upp, räkna till tio och tänka efter innan vi delar med oss av information på nätet.

Bild 13:

Välkomna att ta del av experter och mer info på SurfaLugnt.se!